

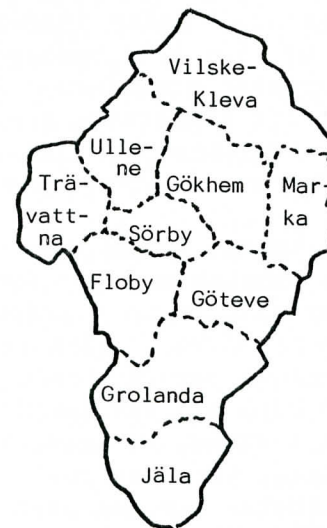

Poststationen i
Gökhem 1898

Åtskilliga poststationer som inrättades under 1880- och 1890-talen, kom till mot villkor att kommunen skulle avlöna poststationsföreståndaren under de första åren. Ett sådant exempel är den västgötska poststationen i Gökhem. Vid en extra kommunalstämma i Gökhems folkskola den 17 november 1890 protokollfördes, att Gökhems kommun förband sig att avlöna poststationsföreståndaren under en tid av högst tre år. Poststationen kom därefter till stånd den 1 mars 1891.

POST- historia från

VILSKE HÄRAD

Erik Lindgren

Förord

I tidigare skrifter har jag berört postens historia inom vissa delar av Västergötland, ibland pastorats- eller sockenvis och vid något tillfälle kommunvis. Fem skrifter ger tillsammans en berättelse om ett större härad, nämligen Kinds härad i Älvsborgs län.

När jag med denna nya skrift försöker berätta om postens historia i Vilske härad, gör jag det med stor risk för att det blir en alltför summarisk skildring. Tveksamheten att ens göra ett försök bottnar främst i det faktum att det ortsordnade arkiv jag arbetar med är mycket ofullständigt i vad gäller delar av Skaraborgs län. Under 1980-talets första hälft lånade jag ut akter ur det till hembygdssamlande filatelisterna. Delar av materialet gick därmed förlost, eftersom låntagarna underlät att återställa dem. Att rekonstruera det skulle innebära hundratals timmar med genomgång av källmaterial vid Postens centralarkiv, där det inte finns ortsordnat.

Vissa kompletteringar har dock kunnat göras utan någon enorm arbetsinsats genom att jag arbetat med grundanteckningar. De innehåller hänvisningar till vissa diarienummer med vars ledning jag kunnat arbeta vidare under besök i Stockholm. Läsare av nu föreliggande skrift torde finna brister. För påpekanden som kan hjälpa mig att komplettera en eventuell andra upplaga är jag tacksam. Postanstalterna behandlas i den ordning de inrättats, tidsmässigt.

I skriften hänvisas ibland till böcker som jag gett ut på egen bekostnad under perioden 1980-1990. Requisitioner av dem sänds till undertecknad. Titlarna framgår av sammanställningen på detta häftes sista sida. Samtliga böcker utom "Posthistoria från Ljungby kommun" levereras inbunda i styva pärmar.

Växjö i november 1990

Erik Lindgren

Gamla Norrvägen 39, 352 43 VÄXJÖ

SÖRBY (Floby)

Det faktum att Västra Stambanan genomkorsar Vilske härad skulle kunna ge grund för uppfattningen att den äldsta poststationen inom området var en järnvägsstation. Sådana inrättades emellertid inte allmänt förrän från och med den 16 februari 1863, medan poststationen i Sörby räknar den 1 juli 1862 som födelsedag. Med ett undantag, Vårgårda i Älvsborgs län, om vilket berättas på sid 32 i boken "Humlegubbar", inrättades inga förenade post- och järnvägsstationer i Sverige förrän den 15 november 1862 (i Osby och Hästveda).

Den poststation som öppnades i Sörby stationssamhälle den 1 juli 1862 var en av de 100 första efter regeringsbeslutet i mars 1860 om att bemyndiga poststyrelsen att "å lämpliga ställen inrätta ett nytt slag av poststationer, vilka äro ämnade att, såsom speditjonskontor, för mera avlägsna orter underlätta förbindelsen med närmaste postkontor eller postexpedition". Det fanns en formell skillnad mellan postkontor och den tidens postexpeditioner. För dem som vill veta mera om detta hänvisar jag till sid 20 i boken "På post i Norra Småland", där jag också berört chefs-titlarna för de olika postkontor som fanns.

Invånarna i Sörby hade emellertid dessförinnan tack vare järnvägen tillgång till viss postservice. Det fanns nämligen en brevlåda uppsatt vid järnvägsstationen, i vilken kunde lägga frankerade brev. De resande postexpeditionerna tömde brevlådan under tåguppehållen. Dessutom lämnade de till järnvägens stationsföreståndare tidningar, vilka prenumeranterna kunde avhämta där.

Brevlådor fanns inte bara vid järnvägsstationer. De hade funnits tidigare på ångbåtar, i vilka postexpeditioner var inrättade, och med frimärkets införande 1855 hade brevlådor blivit uppsatta på vissa platser utmed postföringslinjerna på landsvägar. De var relativt fåtaliga och utnyttjades inte i någon större utsträckning. Vilhelm Roos skrev bl a följande under kantrubriken "Breflådor vid allmänna postvägar" i sin berättelse för tiden fram till och med år 1864, när postverkets första verksamhetsberättelse presenterades:

"Då emellertid denna utväg till postutväxlingens underlättande endast i ringa mån av allmänheten anlåtats, beslöts år 1860 inrättandet av ett nytt slag poststationer, vilka skulle utgöra en art filialkontor till närmast liggande postkontor eller postexpeditioner".

Jag gör citatet inte så mycket för att framhålla en av de orsaker som Roos ansåg ligga bakom poststationernas tillkomst utan mera för att visa på poststyrelsens medvetenhet om att brevlådorna användes så litet. Särskilt utsedda vårdare såg till dem och för dessa fanns regler, som närmare berörs på sid 30-33 i boken "Kommunikation i Västbo".

Ett oberättigat klagomål från ingenjör O W Wictorin i februari 1860 mot resepostexpeditören Mauritz Holm visar något på den arbetsbörda som åvilade de första resepostexpeditörerna, något som man också kan sluta sig till när man läser deras instruktion. Här ett kort utdrag:

"Expeditionen skall till besparing av sin tid, så litet som möjligt ingå i svaromål på förfrågningar av korrespondenter, enär dessa hava i anslagen tillräcklig ledning för brevlådornas begagnande. - - Expeditionen skall icke heller ur korrespondentens hand mottaga breven".

I Brevlådan få, till befordran, inläggas:

Inrikes orekommenderade **Porto-bref**, försedde med frimärken;

Utrikes **Bref** med frimärken fullt frankerade eller ofrankerade, i det fall att de äro ställda till orter, dit frankeringsfrihet för bref eger rum; samt

Lösbref eller sådane bref af högst 8 Lods vigt, som härifrån skola med **Post** afgå och endast af den närmaste **Postanstalt**, dit **Posten** framgår, behöfva behandlas; börande dessa bref, för att vinna befordran, vara jemte **En skilling Banco** per st. inlagde uti serskildt **Convolut**, adresserad till samma **Postanstalt**.

Inlagde bref befordras med först afgående **Post**.

Bland initiativtagarna till framställningen om en poststation i Sörby kan nämnas kyrkoherdarna N P Strömbom, N M Stenholm och A Boström samt kronofogden C M Jansson. Den sistnämndes namn står överst på listan med mer än 30 namn i en petition den 28 januari 1862. Petitionen inleddes på följande sätt:

"Till följd av den affärsverksamhet, som på de senare åren utvecklats i det inre av Västergötland, invid och i grannskapet av där framgående järnväg, till vars närhet sådan verksamhet fortfarande drages, har behovet av postanstalter gjort sig kännbart, särdeles vid de järnvägsstationer som äro belägna i bördiga, tätt befolkade orter, långt ifrån postkontor. Och ehuru brevkommunikationen betydligt underlättats genom postkupéers inrättande vid de dagliga bantågen, motsvarar likväl en sådan, så att säga rörlig postanstalt, varest rekommenderade brev ej ens emottagas, icke behovet för en större allmänhet, boende i närheten av sådana stationer, som nyss nämnts, enär större tidsutdräkt med brevs erhållande och besvarande för en slik allmänhet uppstår, ävensom besvär och särskild risk för rekommenderade brevs hämtning och avsändning längre väg genom postbud, vilket allt i viss mån hämmar affärsverksamheten.

Detta allmänna förhållande är i hög grad tillämpligt på Sörby järnvägsstation, belägen i Skaraborgs län emellan städerna Falköping och Alingsås, cirka 2 mil från den förra och 4 mil från den senare, utan närmare postkontor; och ehuru poststation nyligen öppnats vid Vårgårda järnvägsstation, 3 mil från Sörby, har likväl den korresponderande allmänheten, som bor vid och i närheten av sistnämnda ställe, av Vårgårda station, såsom för långt avlägsen, ingen nytta. Sörby ligger i en sädesrik, tätt bebyggd ort, varest större spannmålspartier, särdeles havre, årligen uppköpas för export, till följd varav ett allmännare affärsliv där fortfarande vinner utveckling."

Detta citat av en nära nog dubbelt så lång framställning må räcka för att ge tidsfärgen. Framställningen åtföljdes av ett erbjudande av Johan Anton Linqvister att bli föreståndare för den föreslagna poststationen och ett intyg av stationsinspektör C H Rennefeldt att Linqvister var lämplig som föreståndare. Landskansliet i Marieholm ansåg sig i ett yttrande till poststyrelsen den 8 mars 1862 "böra

vitsorda sökandenas uppgift om de fördelar för orten, vilka därav otivelaktigt skola bliva en följd".

Vid föredragning den 1 maj 1862 beslöt poststyrelsen att den önskade poststationen skulle inrättas och expedierade ett konstitutorial för Lindqvister. Denne blev utnämnd till postmästare i Baltack i juni 1866 och efterträddes då av Augusta Roos. Hon hade vikarierat för Lindqvister under dennes ledigheter och var väl insatt i skötseln av poststationen.

Kort tid efter att Augusta Roos tillträtt, förde postmyndigheter tanken på tal att förena post och järnväg även i Sörby. En petition den 1 augusti 1866, underskriven av ett stort antal personer, däribland de flesta av dem som skrev under 1860 års framställning om poststationens inrättande, framförde bygdens önskemål om att inte realisera tanken på förening. Petitionerarna vågade "vördsamt fästa Kungl. Generalpoststyrelsens uppmärksamhet därpå, att dessa bägge tjänsters förening icke utan olägenhet för den korresponderande allmänheten kan förenas, emedan Stationsinspektoren vid Sörby har dagligen fem uppgående och lika många nedgående tåg att passa, förutom de övriga åligganden som honom tillkommer, varigenom han icke gärna kan till allmänhetens belåtenhet förestå en så betydlig postbefordring, som förekommer vid Sörby, utan bleve ofta nödsakad att såsom biträde härtill anlita förhandenvarande biljettförsäljare eller elever därtill".

Skrivelsen föredrogs i poststyrelsen den 30 augusti 1866 och försågs med anteckningen "kunde ej bifallas". Nu blev stationsinspektorn Felix Mauritz Hellgren ansvarig för posten och Augusta Roos anlätades under en tid som postbiträde. Vi finner henne senare som föreståndare för den poststation som inrättades i Tingsryd den 1 maj 1868. Mera kan man läsa om henne i min bok "Kongaposten".

Stationsinspektör Hellgren hade vad man i dag kallar dålig ekonomi och lät i mars 1868 trycka ett brev till sina kolleger, i vilket han bad att få låna pengar, förslagsvis 25, 20 eller 15 riksdaler från var och en. Så preciserade var önskemålen om lån för att han skulle kunna betala sina två största fordringsägare.

En av adressaterna till det tryckta brevet var stationsinspektorn O W Nordenstjerna i Moheda. Det exemplaret kom på för mig obekant sätt i händerna på resepostexpeditören

E E Ehrenholm, som sände det till poststyrelsen med ett följbrev som fick denna lydelse:

"Sedan till undertecknads kännedom kommit, att förseglade cirkulärbrev av sådan beskaffenhet som det härjämte bifogade visar, blivit av poststationsföreståndaren m m F M Hellgren i Sörby genom tågpersonalen utsända till samtliga stationsinspektorer vid södra stambanan, utan att breven varit försedda med frimärken eller på annat sätt postbehandlade; anser jag mig böra härigenom anmäla detta förhållande till den beivran, vartill saken kan föranleda."

Efter närmare utredning blev Hellgren av styrelsen för Statens järnvägstrafik dömd till en halv månads suspension från tjänst och lön. Hellgren hade dessförinnan försatts i konkurs men kunde efter avklarade problem fortsätta sin tjänst som stationsinspektör och poststationsföreståndare.

Några av följderna med att postverket tog över ansvaret för kronobrevbäringen (för delar av Skaraborgs län med 1875 års ingång) spårar man i ett brev till styrelsen för Statens järnvägstrafik från Hellgren den 23 januari 1876. Det börjar på följande sätt:

"Som posten vid Sörby station alltid varit särdeles stor, har Kungl. Generalpoststyrelsen vanligen lämnat postföreståndaren här något större avlöning än vid de flesta övriga stationer, men med ingången av år 1875 blevo göromålen här ännu mera förökade, därigenom att Sörby då blev transitoplats för tio nya poststationer, till vilka posterna två gånger varje vecka måste expedieras, och lika många gånger mottagas poster".

Hellgren utbad nu järnvägsstyrelsens medverkan för att få högre ersättning. För postgöromålen åtnjöt han vid det tillfället 360 kronor om året i ersättning. På förslag av postinspektören i Västra distriktet medgav poststyrelsen höjning till 480 kronor om året.

Mycket tidigt hade man för övrigt sett en god utveckling för posttrafiken. År 1863 var sålunda sammanlagda antalet ankomna och avsända rekommenderade brev jämnt 600, år 1864 var det 636 och år 1865 hela 1409. Värdet av ineliggande värdehandlingar i den s k öppna rekommendationen (motsvarande dagens assurerade försändelser) var mer än dubbelt så högt år 1864 som 1863. Antalet avgående postpåsar och brevpaket ("små postpåsar") steg från 1180 år 1864 till 2290 år 1865 enligt utdrag ur journalen, förd i Sörby.

Den 1 oktober 1894 tog stinsen Oscar Fredrik Charpentier över ansvaret för posten vid järnvägsstationen i Sörby. Han följdes den 1 oktober 1900 av Johan Adolf Wilhelm Ugglå, som avled den 31 maj 1903. Efter en tids vakans tog Per Johan Sander över den 1 oktober 1903. Han fick uppleva att poststationen namnändrades till Floby den 1 maj 1912. När han avgick den 30 september 1915, blev Anders Herman Abrahamsson ortens nye postansvarige stationsmästare, men blott för en kort period.

Den 1 april 1916 blev det nämligen skilsmässa från järnvägen. Poststationen flyttades till en fastighet på 267 meters avtånd från järnvägsstationen (hur man nu kunde ange det så exakt i handlingarna). Förrre fanjunkaren Claes Leo Ottergren blev poststationsföreståndare, biträdd under sin sjukdom från 1920 av maken Ebba Augusta. Hon blev formellt antagen till poststationsföreståndare den 1 april 1924 sedan maken avlidit i januari.

Med 1943 års ingång överlämnade då 72-åriga fru Ottergren poststationen till Marta Ebba Maria Andersson, född Ottergren. Hon fick redan den 1 februari 1946 uppleva att poststationen statushöjdes till en s k postexpedition. Ny chef blev den 1 juni 1949 Birger Gustaf Adolf Ottergren. Hans efterträdare Curt-Evert Brodd fick i september 1974 vara med om att ta nya lokaler i bruk, mer än dubbelt så stora som de förutvarande. Med ändrad terminologi finns nu ett postkontor i Floby med betjäning av närmare 1400 hushåll.

KLEVA

I ett brev från poststyrelsen den 8 december 1874 till länsstyrelsen i Skaraborgs län redovisas bland annat godkända kontrakt med föreståndare för nya poststationer och entreprenörer för nya postgångar från 1875 års ingång. Sådana tillkom i anslutning till 1873 års riksdagsbeslut om att postverket skulle överta ansvaret för kronobrevbäringen.

En kärrpost med två turer i veckan inrättades sålunda från Sörby järnvägsstation till Bjurums poststation över Kleva. Kronolänsmannen Hj Grahn i Kleva fick kontraktet

för denna postföring med en ersättning av kr 1:35 per mil. Han blev dessutom föreståndare för den poststation som samtidigt inrättades i Kleva, en uppgift som inbringade honom 200 kronor i årsarvode. Han färdades inte själv med posten, men det framgår inte av handlingarna vem som var hans underentreprenör.

Hj Grahn skrev den 13 januari 1876 till poststyrelsen och bad om tjänstledighet under ett halvår med hustrun Emma som vikarie. Gift kvinna hade såsom omyndig på den tiden inte rätt att inneha statlig tjänst. Poststyrelsen gick ändå med på den föreslagna lösningen men skrev till postinspektionen i västra distriktet i samband med bifall på ansökan att det "ankommer på postinspektionen att tillse det göromålen bliver under tiden behörigen bestridda".

Vid en ny tjänstledighet den 1 mars 1877 vikarierade skolläraren Thure Söderqvist och när Grahn i ett brev den 7 april 1877 begärde entledigande, blev Söderqvist ordinarie föreståndare, räknat från den 11 maj 1877. Han avled i november 1878 och nu blev kyrkoherden Thomas N Lindskog utsedd till ny föreståndare, fortfarande med 200 kr i årsarvode. Omedelbart efter dödsfallet vikarierade folkskolläraren E G Norlander, men sedan han av sagt sig förordnandet, övertogs det vid 1879 års ingång av kronolänsmannen Per Adolf Lindberg. Dennes bostad var enligt postinspektionens brev till poststyrelsen den 9 januari 1879 inte fullt lämpligt belägen, varför ett definitivt avtal tecknades med kyrkoherde Lindskog att gälla från den 1 april 1879.

Den 1 juli 1893 övertog handlanden Gustaf Theodor Olsson poststationen i Kleva med oförändrad ersättning, 200 kr om året. Han följdes av handelsbiträdet Erik Gustaf A:son Wahlberg den 1 november 1915. Årsarvodet var sedan 1913 års ingång höjt till 240 kronor och följde sedan de höjningar som bl a dyrtiden under första världskriget framkallade. Wahlberg flyttade till Gäsene-Eriksberg den 1 juni 1928 och ersattes då av den därifrån inflyttade handelsföreståndaren Karl Einar Sigfrid Setterberg, som varit poststationsföreståndare i Gäsene-Eriksberg sedan 1925.

Setterberg blev den siste poststationsföreståndaren i Kleva. Han hade den 15 maj 1939 fått byta ut datumstämpeln mot en ny som innehöll gravyren med socknens namn VILSKE-

KLEVA. När han slutat som föreståndare den 10 februari 1965, uppehölls befattningen på vakans till dess den kunde avvecklas den 1 september 1965, då den ersattes med effektiv lantbrevbäring.

GROLANDA

En justering av den från 1875 års ingång genomförda omorganisationen av postanordningarna inom Skaraborgs län medförde att en poststation inrättades den 1 maj 1875 i Grolanda med skolläraren Johan Sandén som föreståndare. Han fick till en början 150 kr i årsarvode, men detta höjdes i juni 1877 till 200 kr.

Bakgrunden till beslutet om att en poststation skulle öppnas spårar man bland annat i det protokoll som upprättades vid en extra kommunalstämma med Grolanda socken den 1 mars 1875. Kommunalnämnden hade iakttagit att den utgivna tidtabellen upptog en poststation i Grolanda och socknen hade dessutom mottagit en nyckel till postväskan. Något kontrakt hade dock inte avslutats med någon poststationsföreståndare. Skolläraren hade ändå fungerat som sådan. Ur protokollet kan följande text vara av intresse att citera:

"Då nu ingenting avhördes, fann skolläraren sig föranlåten att skriva till postinspektionen och begära de effekter, som till tjänstens utövning erfordras, men fick till svar, att så vitt inspektionen hade sig bekant, var vid Grolanda ännu ingen poststation inrättad, och att nyckeln skulle återsändas. Detta skedde, och med detsamma upphörde all postgång till församlingen och en stor förvillelse har uppstått, emedan många ändrat sin adress och veta icke nu var de skola hämta sin post".

Protokoll, hållet vid extra kommunal-
stämma med Grolanda socken i dess Skolkas
den 1te Mars 1875.

Då den nya postinrättningen med innes-
sändande av början brände i närheten synes af
den utgivna Tidtabellen, hvarken härhos i afskrift

bifogas, som vid Grolanda blifvit enstadig post-
station. En ytterligare bekräftelse härpå afskrif-
tes erhållas, då från postinspektionen tilländes
en bref, det ena innehållande tidtabellen och
det andra nyckeln till väskan i denna linie,
begge adresserade till Poststationen Grolanda.
Som kontrakt med person här i orten om bestående
af poststationsföreståndarbefattningen icke var
avslutat, så emottog församlingens förskottsmed-
lemmar effekter och erfordrade posten en hel månad
tid under daglig väntan på ett förordnande eller dylikt
emedan hand af ortens församling blifvit tillfrågad
om huru ville åtaga sig befattningen och delvis svarat
ja. Då nu ingenting avhördes, fann skolläraren sig
föranlåten att skriva till postinspektionen och be-
gära de effekter, som till tjänstens utövning erfordras,
men fick till svar, att så vitt inspektionen hade
sig bekant, var vid Grolanda ännu ingen post-
station inrättad, och att nyckeln skulle återsändas.
Detta skedde och med detsamma upphörde all postgång
till församlingen och en stor förvillelse har uppstått,
emedan många ändrat sin adress och veta icke nu
hvar de skola hämta sin post.
På grund häraf fann stämman sig nödgad
besluta, att till Kongl. Generalpoststyrelsen sända

med anförkan, att så den i Tidtabellen upptagna
poststationen med möjligaste förste öppnad, här
i Grolanda och i hvar sockens gemensamma
skolkas som ligger vid allmänna landvägen
der postlinien passerar, samt att folkskolläraren
Johan Sandén, till poststationsföreståndare
antages.

Den nya poststationen, som under nuvarande för-
hållande är nödvändig, kommer troligen att bli
icke ohotadligt avlåtad, ty hela pastoratet (Grolanda
och Jävla Läckarna), som har en folk mängd af
närmare 200 personer, kommer att af denna
poststation sig tillgodogöra, emedan Grolanda ligger
af en mil från närmaste postanstalt.

Stämman uppdrög åt kommunal stämman
att å Läckarens vägnar af fördrifva ingå med an-
sekan, att få poststationen återöppnad.

Som afwan
Gjort utvett och utskänkt
intygga.
Joh. Sandén.
Ordförande
N. J. Strömbohm.
Stämman b.

Protokollet vid den extra kommunalstämman med Grolanda socken den 1 mars 1875 speglar något av de misstag som kan tillskrivas den stora brädska som följde på handläggningen av ärendena i anslutning till att postverket skulle ta över ansvaret för kronobrevbäringen.

Poststyrelsens behandling av det av kommunalstämman in-
tialerade ärendet blev till en början kort. Vid föredragning
den 12 mars 1875 ansågs ärendet "ej f n föranleda vidare
åtgärd, då ej framställning om poststations inrättande i
Grolanda gjorts av Länsstyrelsen och således ej stationen
kan anses för kronobrevbäringens ersättande nödvändig".

Men genom ett brev från landskansliet i Marieholm den 7
april 1875 till poststyrelsen rättades bristen till och
Sandén blev formellt utsedd till poststationsföreståndare.
Poststationen flyttades den 1 oktober 1881 till socknens
nyuppförda skolhus 1/8 mil vid sidan av postvägen "men
dock vid allmän väg nära Grolanda kyrka och pastors bo-
stad". Detta föranledde en mindre justering av
ersättningen till postföraren, hemmansägaren Joh. Johansson

i Trevattna, som förde posten från Sörby över Grolanda
till Broddarp. Ännu en flyttning av poststationen blev det
med 1889 års ingång, då Sandén tog sitt nya hus i
besittning "omkring 25 famnar från skolhuset". I detta
sammanhang hade Sandén sökt och beviljats avsked med
pension från befattningen som folkskollärare men behöll
sin tjänst som organist. Som poststationsföreståndare
kvarstod han till 1897 års utgång, varefter folkskollärare
Frans Marelius tog över befattningen med återflyttning av
poststationen till skolan som följd. Hans årsarvode höjdes
den 1 oktober 1906 till 240 kr.

Den 1 september 1927 blev arrendatorn Karl Aron Johansson
föreståndare för poststationen i Grolanda, sedan Marelius
trätt tillbaka efter fyllda 62 år. Sysslan sköttes enligt
anteckning på personalkortet av andra personer på
Johanssons ansvar. Från den 1 juli 1938 antecknas jord-
bruksarbetaren Arne Carlsson som föreståndare. Poststa-
tionen flyttades nu till hans nyuppförda fastighet
Arneborg. Han fick år 1963 medaljen för nit och redlighet
i statens tjänst och fick också uppleva poststationens
indragning. Den ersattes den 1 april 1972 med bilåkande
lantbrevbäring från Floby. Lennart Johansson i Hällestad
blev den som på så sätt fick ge bygden postservice.

GÖKHEM

Den allmänna kommunalstämman i Gökhems sockens skolhus den
22 november 1874 tog upp frågan om postgången. Man ansåg
att "Gökhems kommun blivit helt och hållet förbigången och
utan någon postanstalt inom hela pastoratet, ehuru denna
kommun är belägen i mitten av häradet och därtill har den
största folkmängden". Stämman beslöt att välja ordföranden
C A P Ekman att med bifogande av protokollet ingå till
poststyrelsen med begäran om en poststation. Detta
fullgjorde han den 28 november 1874. Med förslaget skulle
emellertid vissa ändringar behöva göras i den beslutade
organisationen för postföringen, vilket bland annat
föranledde en extra kommunalstämma i Gökhems skola den 20
april 1875.

Två alternativ diskuterades vid stämman, ett avseende en poststation vid Gökhem kyrka med skollärare A P Ekman som föreståndare och ett som avsåg en poststation vid gästgivaregården med handelsbetjänt J Bogren som föreståndare. För poststation vid kyrkan röstade kyrkoherde H Holmblad, ordföranden Anders Gustafsson, patron E F Ryberg, skollärare A P Ekman samt A Larsson i Bältarp och Aug Johanson i Åleberg. För gästgivaregården röstade häradsdomarna J Friberg och Andreas Andersson samt August Odqvist i Lexberg och Johan Petter Pettersson i Frälsegården. Det var alltså två rösters övertikt för en poststation vid kyrkan, men en protokollsanteckning uppgav att om poststyrelsen inte tog hänsyn till "pluraliteten", ville man ändå acceptera en poststation vid gästgivaregården "likväl under villkor att den bestämda körposten som går emellan Sörby och Vilske Kleva passerade Gökhem 4 gånger i veckan".

Gökhem poststation diskuterades även vid kommunalstämman i Ulleneds skolhus den 15 juni 1875. Även Vilske-Kleva och Trävattna kommuner blev berörda och fick var för sig komma med synpunkter på postfrågan. Genom ett brev från landskansliet i Marieholm den 21 juli 1875 till poststyrelsen blev hela ärendet emellertid skrinlagt. Gökhem socken fick länge vara utan poststation.

En framställning till poststyrelsen, som undertecknades den 11 juni 1889 på Gökhem församlings vägnar av bl a kyrkoherde A O Sylvén väckte mera liv i postfrågan som ingalunda hunnit falla i glömska under de 15 år som gått sedan avslaget. Kronolänsman Sjöberg i Falköping gav extra tyngd åt framställningen med följande rader:

"Uti ovannämnda välbetänkta, av behovet länge närda önskan om snabbare och bekvämare postbefordran inom Gökhem rikt befolkade ort, har jag härmed velat på det livligaste förena mig".

Stinsen och poststationsföreståndaren J M Hellgren i Sörby uttalade under utredningen bl a följande den 11 juli 1889:

"Gökhem liksom Göteved håller sig postbud, som här avhämta post onsdagar och lördagar men håller ingen väska; men det oaktat hämta och inlämna Gökhemsoar nästan dagligen post här, så jag förmodar att om en poststation bliver inrättad där, så uppkommer samma förhållande som för närvarande är med Grolanda, att trots där finnes poststation går dock den huvudsakligaste posten genom Sörby".

Ärendet sammankopplades med frågan om viss förändring av postföringen på linjen Sörby-Stora Bjurum. Efter ytterligare utredning, som bland annat berörde frågan om lantbrevbäring från Sörby poststation genom Trävattna och Ulleneds socknar beslöt poststyrelsen att en poststation skulle inrättas i Gökhem. En extra kommunalstämma den 17 november 1890 hade dessförinnan förbundit sig att avlöna poststationsföreståndaren.

Poststationen öppnades enligt beslutet den 1 mars 1891 men kunde på grund av postföringstidtabellen inte börja fungera förrän dagen efter. Till föreståndare antogs handlanden Johan Bogren. Socknen avlönade honom inte bara under de tre stipulerade åren utan länge därefter. Inte förrän med 1903 års ingång betalades ersättningen av postmedel, 200 kr om året. Poststationen förblev i släkten och övertogs den 1 oktober 1917 av Nils Fredrik Bogren, som i sin tur lämnade över till Allan Lage Ingemar Bogren den 1 april 1948. Poststationen drogs in med 1964 års utgång.

JÄLA

En extra kommunalstämma med Jäla socken den 28 februari 1875 beslöt "att till Generalpoststyrelsen ingå med ansökan, att en i posttidtabellen för Älvsborgs län upptagen poststation med möjligaste första öppnas i Grolanda och Jäla socknars gemensamma skolhus". I avsnittet om Grolanda i detta häfte framgår bland annat att den önskade poststationen kom till stånd den 1 maj 1875, sedan länsstyrelsen visat att ett förordnande för skollärare Sandén hade förbisetts.

Men det skulle dröja länge tills någon egen poststation inom Jäla socken kom till stånd. Kommunordföranden Gustaf Andreasson gjorde den 14 april 1885 en försiktig förfrågan till poststyrelsen. Under remissförfarandet antydde poststationsföreståndare Hellgren i Sörby möjligheten att flytta "Grolanda station till någon lämplig plats inom Jäla nära gränsen till Grolanda".

Poststationsföreståndare Johan Sandén i Grolanda uttalade följande som slutkläm i ett långt inlägg: "Tager man slut-

ligen i betraktande att Jäla socken gränsar både intill Grolanda och Broddarp, har en del av befolkningen i Jäla icke särdeles långt till endera av dessa poststationer".

Ärendet ledde inte till att Jäla fick någon poststation den gången, men det gick bättre sedan kommunalstämman behandlat frågan i folkskolan den 28 mars och den 17 oktober 1891. Vid det sistnämnda sammanträdet beslöt man att kommunen skulle avlöna den blivande poststationsföreståndaren med 40 kr om året under en tid av tre år. Handlanden Jan August Svensson vid Jäla korsväg åtog sig uppdraget och poststyrelsen beslöt den 8 januari 1892 att poststationen skulle inrättas. Den öppnades den 1 februari 1892. Svensson fick så småningom 150 kr om året av postmedel för sitt arbete och från 1904 års ingång 200 kr samt från 1913 240 kr. Han efterträddes i februari 1916 av Anders Edvin Nylén, som vid sin avgång den 1 februari 1948 fick ett litet ålderdomsunderstöd. Det fanns då ännu inte något ordnat pensionssystem för avtalsanställd personal i postverket. I boken "Posthistoria från Ljungby kommun" har jag på sid 59 berättat om hur ålderdomsunderstöd infördes efter behandling av 1907 års löneredgeringskommission och om villkoren för sådan hjälp.

Nyléns efterträdare blev Mary Elisabet Stenberg, som flyttade från Jäla redan 1950 och då efterträddes av Bengt Alexandersson. Han fick från februari 1972 annan anställning inom postverket. Hans vikarie, fru Ann-Marie Alexandersson fick vara med om poststationens indragning med mars månads utgång 1972, samtidigt som poststationen i Grolanda drogs in.

ODENSBERG (Gökhems socken)

En förenad post- och järnvägsstation inrättades den 1 mars 1893 i Odensberg med stationsförmannen August Sahlin som ansvarig för postgöromålen. SJ:s trafikstation hade öppnats den 1 november 1892 och en framställning om att den skulle förenas med en poststation hade gjorts av bl a lektor August Bolinder och August Odquist.

August Sahlin följdes som föreståndare i april 1902 under en kort period av av Bror Frithjof Valdemar Grönberg och återkom den 1 juni 1902 för att bli orten och arbetet

trogen till 70 års ålder. Därefter ansvarade följande järnvägsanställda för postservicen i Odensberg: August Börjesson (1918-1923), Sven Gabriel Lagerstedt (1923-1925), Robert M Andersson (1925-1926), Carl Rudolf Norén (1926-1929), Sven Norrman (1929-1933), Ernst Gottfrid Sjöberg (1933-1935), Sven Gustaf Adolf Lindberg (1935-1940), Gunnar Mårten Malm (1940-1949), Erland Mauritz Bäärnhelm (sept 1949), Gunnar Olof Bäckström (1949-1955), Ernst Gunnar Göte Wikén (1955-1958), Nils Ola Arne Ericsson (1958-1962) och Stina Cunow (1962-1966).

När SJ gjorde trafikplatsen i Odensberg obemannad från den 1 november 1966 drogs poststationen in. De båda lantbrevbäringslinjer som dittills utgått från Odensberg till Göteve resp Gökhem, ändrades nu att utgå från Falköping.

VILSKE MARKA

Vid den extra kommunalstämman i Marka folkskola den 2 juni 1899 läste man inledningsvis upp ett brev som skrivits av häradets kronolänsman Axel Sjöberg till stämmans ordförande S P Linder. Däri framgick länsmannens åsikt att det var behov att förbättra postservicen för flertalet invånare i kommunen. Han ville låta ordföranden "i föreliggande ärende inhämta de röstberättigades yttrande och beslut".

Vid stämman närvar tf postmästare G Lüning, Falköping, som "förordade inrättandet av en postanstalt i Marka samt biträdde om dess förläggande till folkskolan med läraren såsom föreståndare mot en årlig lön av minst 50 kr." Överläggningen ledde till beslutet att låta kronolänsman Sjöberg inge ansökan till poststyrelsen med förslag att stämmans ordförande, skolläraren Linder skulle bli föreståndare. Protokollet lästes upp i Marka kyrka den 11 juni 1899 av kyrkoherde A O Sylvén, lustigt nog på dagen tio år efter att han hade undertecknat en framställning om en poststation i Gökhem.

Axel Sjöberg daterade sin framställning den 16 juli 1899. Han uppgav att församlingens röstberättigade invånare hade "förbundit sig att själva avlöna föreslagne poststations-

föreståndaren kommunalordföranden, folkskolläraren S P Linder". Detta styrkte han med ett intyg.

Han tog också upp namnfrågan och skrev att han tillät sig "lika värdsamt föreslå, att därest framställningen ifråga vinner Kungl. Styrelsens benägna bifall, poststationen i Marka måtte benämnas Marka-Skola, eller helst Wilskeholm, namnet å egendom i omedelbar närhet av Marka kyrka och folkskola."

Efter kontakt med postinspektören i Göteborg fastnade man emellertid för namnet Wilske Marka, vilket framgick av postinspektionens framställning till poststyrelsen den 16 oktober 1899. Däremot var postinspektör Otto Schütz inte särskilt positiv till framställningen. Enligt hans mening fanns det inte något oavvisligt behov av en poststation i Marka socken men han tillstyrkte ändå bifall, "alldenstund den nya poststationen, som ju dock bleve till obestriddlig nytta för orten, ej komme att, åtminstone för de närmaste tre kalenderåren förorsaka Postverket någon som helst utgift". Att detta var möjligt hängde samman med att Linder avstod från arvode och att det redan fanns en postföringslinje genom Marka socken, d v s ringlinjen från Falköping-Ranten över Torbjörntorp, Stora Bjurum, Kleva och Gökhem. Vid föredragning den 20 oktober 1899 biföll poststyrelsen framställningen och poststationen öppnades den 1 december 1899. I datumstämpel och tidtabell stavades namnet med V, ehuru även postinspektören använt W i sin framställning.

Poststationen blev dock kortlivad. Postinspektionens antydan om dess obehövlighet visade sig välgrundad. Omsättningen var låg och poststyrelsen beslöt den 6 november 1903 att poststationen skulle upphöra med årets utgång.

GÖTEVE KÄMPADE FÖRGÄVES FÖR EGEN POSTSTATION

I ett yttrande den 27 december 1892 över en ingiven framställning om poststationer i Odensberg och Göteve tillstyrkte tf postinspektören i Göteborg inrättande av en poststation vid trafikstationen i Odensberg, medan han sade sig vilja återkomma i fråga om "den gjorda framställningen i vad densamma avser inrättande av poststation i Göteve och anordnande av postföring mellan Odensberg och Kinneved".

Poststationsföreståndare August Sahlin i Odensberg förordade "på det varmaste" framställningen om en poststation i Göteve och postföring alla vardagar mellan Odensberg och Kinneved. Tf poststationsföreståndaren Ellen Borg i Kinneved framhöll däremot "att inrättande av postföring mellan Odensberg och Kinneved ej torde bliva till någon större fördel för Kinneveds pastorat, emedan den föreslagna postföringslinjen komme att med undantag av Mönarps egendom gå genom jämförelsevis mindre bebyggda trakter än den nuvarande linjen Vartofta-Kinneved, samt att den förra är 5 kilometer längre än den senare mellan Kinneved och Vartofta".

Postmästare Samuel Ringqvist i Falköping meddelade kort och gott den 7 december 1894 att han inte ansåg någon poststation borde inrättas i Göteve. Även kronofogden i Skara fögderi avstyrkte såväl den ifrågasatta postföringen som en poststation i Göteve men tillade följande i sitt brev till postinspektionen i Göteborg den 19 december 1894:

"Däremot anser jag det vara nyttigt och av behovet påkallat om lantbrevbäring anordnades emellan Odensberg och Göteveds centralt i socknen belägna folkskola tvenne gånger i veckan, nämligen onsdagar och lördagar, och varest det vore bekvämt för socknens kommunala tjänstemän m fl att avhämta eller med skolbarnen få sina postförsändelser".

Postinspektör Otto Schütz i Göteborg avstyrkte i sitt brev till poststyrelsen den 24 mars 1895 inrättande av såväl en poststation i Göteve som postföring mellan Odensberg och Kinneved men tillstyrkte, ehuru med tveksamhet på grund av den korta linjelängden, förslaget om lantbrevbäring från Odensberg till Göteve. Ett kontrakt upprättades med Anders Jonsson från Åstorp, Anders Nilsgården i Göteve församling. Denne blev således ersättningen för den poststation som befolkningen hade hoppats på. Linjen blev utbyggd efter hand och turantalet ökade från ursprungligen två dagar så småningom till vardaglig postutdelning. I samband med indragning av Odensbergs poststation den 1 november 1906 ändrades lantbrevbäringen att utgå från Falköping.